

Бердянський державний педагогічний університет

Кафедра соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри
доц. Мельникова Ю. О.

“30” серпня 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Техніка мовлення на радіо і телебаченні

Спеціальність 061 Журналістика

Освітньо-професійна програма «Журналістика»

Факультет філології та соціальних комунікацій

Бердянськ, 2019

Робоча програма Техніка мовлення на радіо і телебаченні для здобувачів вищої освіти спеціальності 061 Журналістика

Освітньо-професійної програми Журналістика

Розробники: кандидат філологічних наук, доцент Костромицький Р.І.

Робочу програму погоджено проектною групою освітньо-професійної програми «Журналістика» та схвалено на засіданні кафедри соціальних комунікацій

від "30" серпня 2019 року (протокол № 2)

Завідувач кафедри соціальних комунікацій _____ (Мельнікова Ю. О.)
(підпис)

Гарант освітньої програми _____ (Мельнікова Ю. О.)
(підпис)

© БДПУ, 2019 рік
© Костромицький Р.І., 2019 рік

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань <u>06 Журналістика</u> (шифр і назва) Спеціальність <u>061 Журналістика</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
Модулів – 5	Освітньо-професійна програма: <u>Журналістика</u>	Рік підготовки	
Змістових модулів – 10		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 150		Семестр	
Мова навчання: українська		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		-	-
		Практичні, семінарські	
		30 год.	6 год.
		Лабораторні	
		30 год.	6 год.
		Самостійна робота	
		90 год.	138 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
залік		залік	

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):
для денної форми навчання – 40 % / 60%.
для заочної форми навчання – 10 % / 90%.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Техніка мовлення на радіо і телебаченні» є підготовка журналістів до практичної радіо-телевізійної діяльності.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Техніка мовлення на радіо і телебаченні» є формування у студентів практичних навичок ораторського мистецтва, засвоєння теоретичних знань, необхідних для постановки голосу, оволодіння прийомами мовної техніки, розвиток і вдосконалення публічних виступів. У процесі навчання значна увага приділяється мові, органічному зв'язку слова з вербальними проявами, ритму, темпу, інтонації, художньому мисленню студента. Головним у курсі є засвоєння основ мовлення та побудови правильного публічного виступу.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетентності*	Результати навчання
	Загальні	ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях. ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.	ПРО1. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань. ПР11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.

2. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1.

Змістовий модуль 1. Вступ. Постановка голосу як частина кваліфікаційної підготовки журналістів

- Тема 1. Основні засади техніки мовлення на радіо й телебаченні.
- Тема 2. Складові техніки мовлення.
- Тема 3. Постановка дихання.
- Тема 4. Дихання як складова техніки мовлення.
- Тема 5. Природні якості та постановка голосу.
- Тема 6. Голос людини, його природа та різновиди.
- Тема 7. Орфоєпія як основа правильного мовлення.
- Тема 8. Засоби логіко-емоційної виразності читання.

МОДУЛЬ 2.

- Тема 9. Екстралінгвістичні засоби комунікації.

Тема 10. Ораторський голос та методика його постановки.

Тема 11. Культура мови як елемент загальної культури людини.

Тема 12. Практичні навички у підготовці промови.

Змістовий модуль 4. Ораторське мистецтво і робота журналіста

Тема 13. Підготовка промови до виступу.

Тема 14. Ораторське мистецтво у повсякденній роботі журналіста.

Тема 15. Корекція неорганічних вад мовлення в роботі журналіста.

Тема 16. Голосові резонатори та реєстри, методика їх опанування.

МОДУЛЬ 3.

Змістовий модуль 5. Робота над мовленням теле- і радіожурналістів

Тема 17. Специфіка прямоефірного мовлення.

Тема 18. Робота над мовленням теле- і радіожурналістів.

Тема 19. Комунікативна культура оратора-журналіста.

Тема 20. Особливості прямо ефірного мовлення тележурналістів.

Змістовий модуль 6. Типові помилки у мовленні журналіста

Тема 21. Типові помилки в мовностилістичному використанні лексичних засобів.

Тема 22. Порушення норм у мовностилістичному використанні іменників.

Тема 23. Порушення норм у мовностилістичному використанні прикметників та займенників.

Тема 24. Порушення норм у мовностилістичному використанні дієслів та числівників.

МОДУЛЬ 4.

Змістовий модуль 7. Типові помилки у мовленні журналіста

Тема 25. Тенденції в мовностилістичному використанні синтаксичних засобів.

Тема 26. Шляхи уникнення помилок під час використання однорідних членів речення.

Тема 27. Помилки в мовностилістичному використанні порядку слів у реченні.

Тема 28. Голосовий практикум.

Змістовий модуль 8. Типові помилки у мовленні журналіста

Тема 29. Причини акцентуаційних помилок у мовленні тележурналістів.

Тема 30. Робота над акцентуаційними помилками у мовленні тележурналістів.

Тема 31. Голосовий практикум.

Тема 32. Артикуляція як передумова правильного звукоутворення.

МОДУЛЬ 5.

Змістовий модуль 9. Робота над культурою мовлення диктора

Тема 33. Вимова в українській літературній мові та методика оволодіння нею.

Тема 34. Дикція, темпоритм та інтонація у техніці мовлення ораторів.

Тема 35. Формування звукової культури мовлення у дикторів.

Тема 36. Голосовий практикум.

Змістовий модуль 10. Робота над технікою мовлення працівників ефіру

Тема 37. Мовленнєвий практикум.
Тема 38. Культура спілкування журналіста.
Тема 39. Техніка мовлення працівників ефіру.
Тема 40. Голосовий практикум.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	у тому числі							у тому числі						
	усього	л	п	лаб	інд	с.р	усього	л	п	лаб	інд	с.р	усього	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13		
Модуль 1.														
Змістовий модуль 1. Вступ. Постановка голосу як частина кваліфікаційної підготовки журналістів														
Тема 1. Основні засади техніки мовлення на радіо й телебаченні	2		2				2		2					
Тема 2. Складові техніки мовлення	2		2				2						2	
Тема 3. Постановка дихання	8					8	8						8	
Тема 4. Дихання як складова техніки мовлення	2			2			2						2	
Разом за змістовим модулем 1	14		4	2		8	14			2			12	
Змістовий модуль 2. Ораторський голос та робота над ним														
Тема 5. Природні якості та постановка голосу	2		2				2						2	
Тема 6. Голос людини, його природа та різновиди	10					10	10						10	
Тема 7. Орфоспія як основа правильного мовлення	2			2			2				2			
Тема 8. Засоби логіко-емоційної виразності читання	2			2			2						2	
Разом за змістовим модулем 2	16		2	4		10	16				2		14	
Разом за модулем 1	30		6	6		18	30			2	2		26	
МОДУЛЬ 2.														
Змістовий модуль 3. Складові культури мови														
Тема 9. Екстралінгвістичні засоби комунікації	2		2				2		2					
Тема 10. Ораторський голос та методика його постановки	8					8	8						8	

Тема 11. Культура мови як елемент загальної культури людини	2		2				2						2	
Тема 12. Практичні навички у підготовці промови	2			2			2						2	
Разом за змістовим модулем 3	14		4	2			8		14		2		12	
Змістовий модуль 4. Ораторське мистецтво і робота журналіста														
Тема 13. Підготовка промови до виступу	2		2				2						2	
Тема 14. Ораторське мистецтво у повсякденній роботі журналіста	2			2			2						2	
Тема 15. Корекція неорганічних вад мовлення в роботі журналіста	2			2			2						2	
Тема 16. Голосові резонатори та реєстри, методика їх опанування	10						10		10				10	
Разом за змістовим модулем 4	16		2	4			10		16				16	
МОДУЛЬ 3.														
Змістовий модуль 5. Робота над мовленням теле- і радіожурналістів														
Тема 17. Специфіка прямо ефірного мовлення	2		2				2						2	
Тема 18. Робота над мовленням теле- і радіожурналістів	2			2			2				2			
Тема 19. Комунікативна культура оратора-журналіста	2			2			2						2	
Тема 20. Особливості прямо ефірного мовлення тележурналістів	8						8		8				8	
Разом за змістовим модулем 5	14		2	4			8		14			2	12	
Змістовий модуль 6.														
Тема 21. Типові помилки в мовностилістичному використанні лексичних засобів	2		2				2		2					
Тема 22. Порушення норм у мовностилістичному використанні іменників	2		2				2						2	

Тема 23. Порушення норм у мовностилістичному використанні прикметників та займенників	2		2		2				2
Тема 24. Порушення норм у мовностилістичному використанні дієслів та числівників	10				10	10			10
Разом за змістовим модулем 6	16		4	2		16		2	14

МОДУЛЬ 4.

Змістовий модуль 7. Типові помилки у мовленні журналіста

Тема 25. Тенденції в мовностилістичному використанні синтаксичних засобів	2		2			2			2
Тема 26. Шляхи уникнення помилок під час використання однорідних членів речення	2		2			2			2
Тема 27. Помилки в мовностилістичному використанні порядку слів у реченні	2			2		2			2
Тема 28. Голосовий практикум	8					8	8		8
Разом за змістовим модулем 7	14		4	2		8	14		14

Змістовий модуль 8. Типові помилки у мовленні журналіста

Тема 29. Причини акцентуаційних помилок у мовленні тележурналістів	2		2			2			2
Тема 30. Робота над акцентуаційними помилками у мовленні тележурналістів	2			2		2			2
Тема 31. Голосовий практикум	2			2		2			2
Тема 32. Артикуляція як передумова правильного звукоутворення	10					10	10		10
Разом за змістовим модулем 8	16		2	4		10	16		16

МОДУЛЬ 5.

Змістовий модуль 9. Робота над культурою мовлення диктора

Тема 33. Вимова в українській літературній мові та методика оволодіння нею	2		2			2			2
Тема 34. Дикція, темпоритм та інтонація у техніці мовлення ораторів	2		2			2			2
Тема 35. Формування звукової культури мовлення у дикторів	2			2		2			2
Тема 36. Голосовий практикум	8					8	8		8
Разом за змістовим модулем 9	14		4	2		8	14		14

Змістовий модуль 10. Робота над технікою мовлення працівників ефіру

Тема 37. Мовленнєвий практикум	2			2		2			2
Тема 38. Культура спілкування журналіста	2		2			2			2
Тема 39. Техніка мовлення працівників ефіру	2			2		2			2
Тема 40. Голосовий практикум	10					10	10		10
Разом за змістовим модулем 10	16		2	4		10	16		14
Разом за модулем 5	30		6	6		18	30		28
Всього	150		30	30		90	150		138

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Д.Ф.	З.Ф.
1.	Основні засади техніки мовлення на радіо й телебаченні	2	2
2.	Складові техніки мовлення	2	-
3.	Природні якості та постановка голосу	2	-
4.	Екстралінгвістичні засоби комунікації	2	2
5.	Культура мови як елемент загальної культури людини	2	-
6.	Підготовка промови до виголошення	2	-
7.	Специфіка прямиоефірного мовлення	2	-
8.	Типові помилки в мовностилістичному використанні лексичних засобів	2	2
9.	Порушення норм у мовностилістичному використанні іменників	2	-
10.	Тенденції в мовностилістичному використанні синтаксичних засобів	2	-

11.	Шляхи уникнення помилок під час використання однорідних членів речення	2	-
12.	Причини акцентуаційних помилок у мовленні тележурналістів	2	-
13.	Вимова в українській літературній мові та методика оволодіння нею	2	-
14.	Дикція, темпоритм та інтонація у техніці мовлення ораторів	2	-
15.	Культура спілкування журналіста	2	-
Усього		30	6

6. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Д.Ф.	З.Ф.
1.	Дихання як складова техніки мовлення	2	-
2.	Орфоепія як основа правильного мовлення	2	2
3.	Засоби логіко-емоційної виразності читання	2	-
4.	Практичні навички у підготовці промови	2	-
5.	Ораторське мистецтво у повсякденній роботі журналіста	2	-
6.	Корекція неорганічних вад мовлення в роботі журналіста	2	-
7.	Робота над мовленням теле- і радіожурналістів	2	2
8.	Комунікативна культура оратора-журналіста	2	-
9.	Порушення норм у мовностістичному використанні прикметників та займенників	2	-
10.	Помилки в мовностістичному використанні порядку слів у реченні	2	-
11.	Робота над акцентуаційними помилками у мовленні тележурналістів	2	-
12.	Голосовий практикум	2	-
13.	Формування звукової культури мовлення у дикторів	2	-
14.	Мовленнєвий практикум	2	2
15.	Техніка мовлення працівників ефіру	2	-
Усього		30	6

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Д.Ф.	З.Ф.
1.	Тема 2. Складові техніки мовлення		2
2.	Тема 3. Постановка дихання	8	8
3.	Тема 4. Дихання як складова техніки мовлення		2
4.	Тема 5. Природні якості та постановка голосу		2
5.	Тема 6. Голос людини, його природа та різновиди	10	10
6.	Тема 8. Засоби логіко-емоційної виразності читання		2
7.	Тема 10. Ораторський голос та методика його постановки	8	8
8.	Тема 11. Культура мови як елемент загальної культури людини		2

9.	Тема 12. Практичні навички у підготовці промови		2
10.	Тема 13. Підготовка промови до виступу		2
11.	Тема 14. Ораторське мистецтво у повсякденній роботі журналіста		2
12.	Тема 15. Корекція неорганічних вад мовлення в роботі журналіста		2
13.	Тема 16. Голосові резонатори та реєстри, методика їх опанування	10	10
14.	Тема 17. Специфіка прямо ефірного мовлення		2
15.	Тема 19. Комунікативна культура оратора-журналіста		2
16.	Тема 20. Особливості прямо ефірного мовлення тележурналістів	8	8
17.	Тема 22. Порушення норм у мовностістичному використанні іменників		2
18.	Тема 23. Порушення норм у мовностістичному використанні прикметників та займенників		2
19.	Тема 24. Порушення норм у мовностістичному використанні дієслів та числівників	10	10
20.	Тема 25. Тенденції в мовностістичному використанні синтаксичних засобів		2
21.	Тема 26. Шляхи уникнення помилок під час використання однорідних членів речення		2
22.	Тема 27. Помилки в мовностістичному використанні порядку слів у реченні		2
23.	Тема 28. Голосовий практикум	8	8
24.	Тема 29. Причини акцентуаційних помилок у мовленні тележурналістів		2
25.	Тема 30. Робота над акцентуаційними помилками у мовленні тележурналістів		2
26.	Тема 31. Голосовий практикум		2
27.	Тема 32. Артикуляція як передумова правильного звукоутворення	10	10
28.	Тема 33. Вимова в українській літературній мові та методика оволодіння нею		2
29.	Тема 34. Дикція, темпоритм та інтонація у техніці мовлення ораторів		2
30.	Тема 35. Формування звукової культури мовлення у дикторів		2
31.	Тема 36. Голосовий практикум	8	8
32.	Тема 38. Культура спілкування журналіста		2
33.	Тема 39. Техніка мовлення працівників ефіру		2
34.	Тема 40. Голосовий практикум	10	10
Усього		90	138

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання не передбачені.

10. Методи навчання

Лекція, бесіда, практичні роботи, самостійна робота студентів.

11. Засоби оцінювання

- усні та письмові відповіді на практичних заняттях;
- самостійні роботи;
- питання до самоконтролю;
- залік.

10. Методи навчання

Бесіда, лабораторні роботи, практичні роботи, самостійна робота студентів.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота										Су ма
ЗМ 1	ЗМ 2	ЗМ 3	ЗМ 4	ЗМ 5	ЗМ 6	ЗМ 7	ЗМ 8	ЗМ 9	ЗМ 10	
П1	П2	П3	П4	П5	П6	П7	П8	П9	П10	100
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС			
Сума балів за всі види навчальної діяльності		Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
78-89	B	добре	
65-77	C		
58-64	D		
50-57	E	задовільно	
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

Плани практичних занять, плани лабораторних занять, плани самостійної роботи.

14. Рекомендована література

Базова:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1992. – 432 с.
2. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів, 1990. – 232 с.
3. Грищенко Т.Б. Українська мова та культура мовлення. – К., 2005.

4. Єлісєненко Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: Навч. посіб. / За ред. В.В. Різуна. – К.: Атака, 2008. – 204 с.
5. Миронченко В.Я. Основи інформаційного мовлення. – К., 1995.
6. Олійник Г.А. Виразне читання. Основи теорії: Посіб. для вчителів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 224 с.
7. Сербенська О.А. Культура усного мовлення. Практикум: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
8. Яценіська М. Культура фахової мови журналіста: Навч. посіб. – Л.: ПАІС, 2004. – 331 с.
1. Бабич Н.Д. Основи культури мовлення. – Львів: Світ, 1990. – 232 с.
2. Гриб В.П. Постановка мовного голосу. – Луцьк, 2001.
3. Грищенко Т.Б. Українська мова та культура мовлення. – К., 2005.
4. Єлісєненко Ю.П. Ораторське мистецтво: Навч. посіб. – К.: Ділова Україна, 2002. – 155 с.
5. Єлісєненко Ю.П. Ораторське мистецтво: постановка голосу й мовлення: Навч. посіб. / За ред. В.В. Різуна. – К.: Атака, 2008. – 204 с.
6. Капська А.Й. Виразне читання. Практичні заняття: Навч. посіб. – К.: Вища школа, 1990. – 175 с.
7. Куляс І., Макаренко О. Ефективне виробництво теленовін: стандарти інформаційного мовлення; професійна етика журналіста-інформатика. Практик. посіб. для журналістів. – К.: Вид-во ХББ, 2006. – 120 с.
8. Миронченко В.Я. Основи інформаційного мовлення. – К., 1995.
9. Овчинникова О. П'ять кроків до гарного мовлення. Мовленнєва комунікація: техніка мовлення. – Одеса, 1997.
10. Олійник Г.А. Виразне читання. Основи теорії: Посіб. для вчителів. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. – 224 с.
11. Плюш Н., Бондаренко В. Сучасна українська мова. Орфоєпія: Навч. посіб. – К., 2007.
12. Сучасна українська мова: Підручник / О. Пономарів та ін. – К.: Либідь. – 1991. – 312 с.
13. Яценіська М. Культура фахової мови журналіста: Навч. посіб. – Л.: ПАІС, 2004. – 331 с.

Допоміжна:

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови: Навч. посібник. – Львів: Світ, 1992. – 432 с.
2. Багмут А.Й., Борисюк І.В., Олійник Г.П. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації. – К., 1994.
3. Базюк Л. Штрихи до характеристики мовної особистості тележурналіста // Телевізійна й радіожурналістика: Зб. наук. – метод. праць. Львів, 2000.
4. Березіна О.М., Павловська Т.О. Мовні ігри та забави: Навч.-метод. посіб. – Тернопіль: Мальва. – ОСО, 1999. – 107 с.
5. Білоус М. Чарівні слова [Мовний етикет] // Урок української. – 2002. – № 10. – С. 36-39.

6. Буяльський Б. Поезія усного слова: Азбука виразного читання. – К.: Рад. шк., 1990.
7. Буяльський Б., Сверчук А. Як ми спілкуємося: мовленнєвий етикет українського народу // Директор школи. – 2002. – № 34. – С. 34.
8. Вагапова Д.Х. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах. М.: Циталь, 2001. – 460 с.
9. Ваніна О. Значення голосу і манери говорити для теле- і радіожурналістів // Телевізійна й радіожурналістика: Зб. наук. – метод. праць. Львів, 2002.
10. Головата А.М. Культура усного і писемного професійного мовлення. Посіб. для студентів. – Тернопіль, 1997. – 192 с.
11. Голуб І.Б., Розенталь Д.Э. Книга о хорошей речи. – М.: Культура и спорт «Юнити», 1997. – 268 с.
12. Добрянська І., Царик Л. Виразне читання. Лабораторні заняття. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 48 с.
13. Єлісєненко Ю.П. Постановка голосу в музичній та театральній педагогіці // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: Вип. 3: Зб. наук. праць: У 2-х частинах. Частина 2. – К., 1999. – С. 231–237.
14. Єлісєненко Ю.П. Розвиток діапазону голосу: з досвіду театральної педагогіки. // Мистецтво та освіта. – 2000. – № 2. – С. 52–54.
15. Єлісєненко Ю.П. Логічні паузи в тексті і мовленні // Стиль і текст: Зб. наук. праць. – К.: Ін-т журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка, 2001. – Вип. 1. – С. 181–185.
16. Єлісєненко Ю.П. Культура і техніка мовлення в телерадіожурналістиці // Стиль і текст: Зб. наук. праць. – Вип. 2. – 2001. – С. 168–175.
17. Єлісєненко Ю.П. Діалогічні жанри в телевізійному мовленні // Наукові записки Ін-ту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2003. – Т. 10. – С. 213–217.
18. Єлісєненко Ю.П. Історичні аспекти розвитку вітчизняного красномовства // Зб. наук. праць НДПУ МОН України. – К.: Міленіум, 2004. – Т. II. – С. 317–320.
19. Єлісєненко Ю.П. Орфоепічний аспект фахової підготовки телевізійних журналістів // Наукові записки Ін-ту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2004. – Т. 15. – С. 15–22.
20. Єлісєненко Ю.П. Культура екранного мовлення в об'єктиві моніторингу // Освіта. – 2005. – № 19 (5149). – С. 8.
21. Єлісєненко Ю.П. Орфоепічний аспект фахової підготовки ведучих // Ведучий у практиці сучасного радіомовлення (зб. навч.-метод. матеріалів) / Упоряд. В.Я. Миронченко. – К.: Укртелерадіопресінститут, 2006. – С. 51–63.
22. Ковалів Ю. Трагедія двомовності людини, родини та нації в Україні // Українська мова та література. – 2003. – число 24 (328), червень. – С. 16–21.
23. Коваль А.П., Коптілов В.В. Крилаті вислови в українській літературній мові. – К.: Вища школа, 1982. – 287 с.

24. Мамалига А.І., Єлісєненко Ю.П. Ділова гра у педагогічно-мовленнєвій підготовці магістрів журналістики // Наукові записки Ін-ту журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка. – 2003. – Т. 8.
25. Масенко Л. Мовна поведінка особистості в ситуації білінгвізму. Поняття мовної особистості // Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. – К., 2004. – С. 143–157.
26. Николаева Т.М. Жест и мимика в лекции. – М.: Знание, 1972.
27. Никольская О.Т. Техника речи: Методические рекомендации и упражнения для лекторов. – М., 1977.
28. Орфоепічний словник української мови в 2 томах / Уклад.: М.М. Пешак та ін. – К., 2002.
29. Пентиліук М.І. Культура мовлення і стилістика: Підруч. – К.: Вежа, 1994. – 240 с.
30. Пиз А., Гарнер А. Говорите точно... Как соединить радость общения и пользу убеждения. – М., Эксмо, 2004. – 224 с.
31. Плющ Н. Мова солов'їна. То чому ж цвірінкаємо? (Про вимовні норми в умовах української-російської мови) // Урок української. – 2001. – № 4. – С. 19–22.
32. Пономарів О.Д. Культура слова: Мовностилістичні поради: Навч. посіб. – К.: Либідь, 2001. – 240 с.
33. Русанівський В.М. Культура української мови. – К.: Либідь, 1990. – 304 с.
34. Савкова З.В. Как сделать голос сценическим. Теория, методика и практика развития речевого голоса. – М., 1975.
35. Савкова З.В. Средства речевой выразительности. – Л., 1982.
36. Сагач Г.М. Похвальне красномовство. – К., 1996.
37. Сарпулова С. Основи майстерності володіння увагою слухача // Дивослово. – 2002. – № 3. – С. 22–24.
38. Сербенська О.А. Ефірне мовлення у взаєминах з усною мовою // Телевізійна й радіожурналістика: Зб. наук.-метод. Праць. – Львів, 2002.

15. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ.
2. Медіатека Інституту філології та соціальних комунікацій (56208).
3. Медіатека кафедри соціальних комунікацій.